កថាទីពីរ

សាងផ្នួស

វ័យ១៦ឆ្នាំក៏ចូលមកដល់ លោកមេស្រុកហែមនិងភរិយាបានជំនុំគ្នា អំពីការបំបួសកូនជាសាមណេរ ហើយមូលមតិថាត្រូវបំបួសនៅវត្តឧណ្ណាលោម ហើយឲ្យគង់សំណាក់សិក្សាបរិបត្តិធម៌នៅវត្តឧណ្ណាលោមដដែល ។ លុះបួសរួចហើយ សាមណេរចៀវទន្ទេញមេសូត្រ (មូលវេយ្យាករណ៍បាលី) ចាំយ៉ាងស្ទាត់ជំនាញ ។

ថ្ងៃខែចេះតែកន្លងជាលំដាប់...

សាមណេរ ហែម-ចៀវ អាយុបាន២០ឆ្នាំ ក៏បំពេញឧបសម្បទា ជាភិក្ខុភាវៈក្នុងពុទ្ធសីមានៅវត្តលង្កា ដែលមានព្រះមហាវិមលធម្ម ថោង (ចាងហ្វាងសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់មុនដំបូង) ជាឧបជ្ឈាយ មានព្រះគ្រូបវរវិជ្ជា ល្វី-ឯម និងព្រះគ្រូសង្ឃសត្ថា ជួន-ណាត ជាគ្រូសូត្រ ។ នៅពេលបំពេញជាភិក្ខុហើយ លោកក៏បានប្រឡងចូលរៀនសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ជាប់ដូចចិត្តប្រាថ្នា ។ ការសិក្សាចំនួន៧ឆ្នាំនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ធ្វើឲ្យលោកចេះដឹងផ្លូវលោក ផ្លូវធម៌ ល្មមប្រើការបានដោយពេញបរិបូណ៌ក្នុងផ្លូវព្រះពុទ្ធសាសនា ។ លោកជាសិស្សសំណប់មួយរូប នៃព្រះគ្រូសង្ឃសត្ថាជួន-ណាត ដែលលោកស្រឡាញ់ជាងគេ ដោយភិក្ខុហែម-ចៀវជាបព្វជិត ឈ្លាសវៃរហ័សរហួន ចេះគួរសមទៅតាមឋានៈជាមនុស្សដូចគ្នា ។ លុះគំរប់ឆ្នាំទី៧ លោកបានប្រឡងយកសញ្ញាប័ត្រឱ្យឺស្តសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ជាប់លេខ៦ ខាងភាសាបាលីដែលសម័យនោះ ខ្មែរយើងកំពុងរាប់អានណាស់ ។

នៅពេលប្រឡងចេញពីសាលាបាលីហើយ ក្នុងឆ្នាំ១៩២៧ កាលណោះលោករ៉េស្យេម ជាតិបារាំង ធ្វើជារ៉េស៊ីដង់ខេត្តកំពត បានពឹងលើលោកមេគណវត្តអង្គសុរភីហៅកន្ទោ ស្រុកកំពង់ត្រាច ឲ្យជួយរកលោកសង្ឃមួយអង្គ ដែលមានសញ្ញាប័ត្រសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ក្នុងកាលនោះលោកគ្រូមេគណវត្តកន្ទោនិមន្តមកឯវត្តឧណ្ណាលោមក្រុងភ្នំពេញ មកពឹងព្រះគ្រូសង្ឃសត្ថា ជួន-ណាត សូមនិមន្តលោកមួយអង្គដែលមានសញ្ញាប័ត្រឱ្យឺស្តសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ទៅបង្រៀនអក្សរសាស្ត្រខ្មែរនៅខេត្តកំពត ដោយហេតុលោករ៉េស៊ីដង់ រ៉េស្យេម ខេត្តកំពតបង្កើតអង្គការសិក្សាអក្សរសាស្ត្រខ្មែរឲ្យមានរបៀបត្រឹមត្រូវឡើង ។

កាលនោះព្រះគ្រូសង្ឃសត្ថា បានចាត់លោកអាចារ្យ ហែម-ចៀវ ឲ្យទៅបង្រៀនអក្សរសាស្ត្រជាតិឯខេត្តកំពត យកវត្តក្រាំងដូងស្រុកបន្ទាយមាស និងវត្តកន្ទោស្រុកកំពង់ត្រាចជាមជ្ឈមណ្ឌល ។ គ្រូអាចារ្យ ហែម-ចៀវ បានទៅនៅបង្រៀនអក្សរសា

ស្រុកជាតិក្នុងខេត្តកំពតអស់៦ឆ្នាំ គឺតាំងពីឆ្នាំ១៩២៧ដល់១៩៣២ ទើបត្រឡប់មកនៅភ្នំពេញវិញ រួចបានប្រឡងជាប់ជាសាស្ត្រាចារ្យនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ក្នុងឆ្នាំនោះឯង ។

ក្រៅពីម៉ោងបង្រៀនសិស្ស លោកអាចារ្យតែងនិមន្តទៅទេសនាជាញឹកញយ ។ ទេសន៍កន្លែងណាក៏ដូចកន្លែងណាដែរ លោកច្រើនតែយកពុទ្ធភាសិតថា **វីរយេន ទុក្ខមច្ចេតិ** ហើយនិង **អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោ** មកអធិប្បាយពន្យល់លើកឧទាហរណ៍ដើម្បីឲ្យពុទ្ធបរិស័ទងាយស្តាប់បាន ។

❑ ❑

❑

លក្ខណៈខ្លះដែលគួរដឹង

លោកគ្រូអាចារ្យ ហែម-ចៀវ មានសម្លេងធំក្រអួន មានទឹកដមគួរឲ្យចង់ស្ដាប់ហើយស្ដាប់ទៀត, មានវោហាក្បោះក្បាយរអិលទៅមុខជាដរាប ពុំមានខ្ចួនពាក្យដដែលៗ សូម្បីតែមួយម៉ាត់ក៏គ្មានដែរ ។ ប៉ុន្តែលោកពុំសូវពូកែខាងសរសេរសៀវភៅទេ ព្រោះសម្បូរណ៍ពាក្យពេចន៍និងរវល់បង្រៀនទេសនាពេក ។

ចំណែកដំណើរទេសនាចេញបែបដូចគ្រូរបស់លោកបេះបិត គឺសម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន-ណាត (តាមប្រសាសន៍របស់លោក ឈឹម-ស៊ុម) ។ ត្រង់នេះបានសេចក្ដីថា លោកគ្រូព្រះបាឡាត់ឃោសនានាគ ហែម-ចៀវ មានលក្ខណៈមិនខុសពីសម្ដេចព្រះសង្ឃរាជប៉ុន្មានទេ ។

ចំពោះភ្ញៀវពន្លឺលោកទទួលដោយរាក់ទាក់ ឥតរើសមុខថាអ្នកមានអ្នកក្រអ្វីទេ ។ ជនណាដែលបានប្រាស្រ័យជាមួយលោកម្ដងហើយ ជននោះរនែងចង់ប្រាស្រ័យម្ដងទៀត ដើម្បីស្ដាប់លោកអធិប្បាយញែកវែក អំពីទ្រឹស្ដីព្រះពុទ្ធដែលដឹកនាំសត្វលោកឲ្យដល់ត្រើយនៃសុភមង្គល ។

រីឯការបង្រៀនសិស្សវិញ ពូកែពន្យល់ខាងចេះធ្វើឲ្យសិស្សចូលចិត្តរៀនណាស់ សូម្បីតែសាស្ត្រាចារ្យនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ក៏មិនអាចអត់ទ្រាំសរសើរលោកបានដែរ ។

សិស្សរបស់លោកស្រឡាញ់លោកគ្រប់ៗគ្នា ព្រោះជាសាស្ត្រាចារ្យមិនប្រកាន់ធម៌អគតិ ។ បើឃើញសិស្សណាខ្ជិលរៀនសូត្រ លោកតែងពោលចំពោះសិស្សនោះដោយសម្លេងថ្លមៗ ៖

- ចូរលោកខំរៀនឡើង ! កុំបណ្ដែតបណ្ដោយព្រោះយើងជាភេទដែលអ្នកផងគេគោរពរាប់អាន គេធ្វើទាន... ម៉ែឪយើងនៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់បរទេស ព្រះពុទ្ធសាសនាត្រូវចុះអន់ថយជាលំដាប់ អក្សរសាស្ត្រយើងស្ទើរសាបសូន្យទៅហើយ គួរយើងប្រឹងប្រែងកុំខ្លាចនឿយហត់ ដើម្បីស្រោចស្រង់មាតុភូមិឲ្យរួចពីខ្ញុំកញ្ជះបារាំង កុំភ្លេចខ្លួនឲ្យសោះថា យើងជាអ្នកបួសរស់ដោយសារប្រជាជនចិញ្ចឹម ត្រូវតែមានចំណេះវិជ្ជាជ្រៅជ្រះ ទើបធ្វើឲ្យអ្នកចិញ្ចឹមយើងមានសទ្ធាជ្រះថ្លា ។ ចុះបើយើងល្ងង់ខ្លៅ តើដឹកនាំគេម្ដេចកើត ? តើនរណាគេគោរពរាប់អានយើង ? បញ្ហានេះសូមលោកគិតពិចារណាមើលឲ្យមែនទែន បំណាច់យើងចោលស្រុកចោលស្រែចម្ការ ម៉ែឪបងប្អូនមករៀននៅទីនេះ។ តើយើងមកដើម្បីអ្វី ? យើងសុទ្ធតែកូនអ្នកក្រដូចគ្នាត្រូវ

ជួយគ្នាឡើង កុំធ្វេសប្រហែសឲ្យសោះ ប្រយ័ត្នគេមើលងាយណា៎ ខ្ញុំគ្មានអ្វីជួយលោកទេ មានតែចំណេះវិជ្ជាដ៏ស្តួចស្តើងប៉ុណ្ណោះ ។ លោក ! ការដែលខ្ញុំនិយាយនេះមិនមែនជាការប្រៀនប្រដៅទេ គឺជាការរំលឹកគ្នាទៅវិញទៅមក ក្នុងឋានៈជាកូនអ្នកស្រែនិងអ្នកបួសដូចគ្នា យើងត្រូវតែណែនាំគ្នាដើម្បីស្វែងរកសុភមង្គលឲ្យប្រទេសយើងដែលបានបាត់បង់ច្រើនឆ្នាំមកហើយ...។

ពាក្យដាស់តឿនរបស់លោកគ្រូបាឡាត់ឃោសនាគ ហែម-ចៀវ ធ្វើឲ្យសិស្សសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ស្រឡាញ់គ្រូ ហើយខិតខំរៀនសូត្រឥតហ៊ានធ្វេសប្រហែសសោះឡើយ ។ មិនត្រឹមតែស្រឡាញ់ ខំរៀនប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងមានការឈឺចាប់នឹងពួកអាណានិគមបារាំងខ្លាំងឡើងៗជាលំដាប់ ធ្វើឲ្យមជ្ឈដ្ឋានអ្នកស្នេហាជាតិកោតសរសើរសិស្សសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់គ្រប់ៗគ្នា ។

ក្នុងពេលនោះហើយ ដែលធ្វើឲ្យកិត្តិនាមរបស់លោកគ្រូព្រះបាឡាត់ហែម-ចៀវក្រអូបគ្រប់ទិសទី ។ ស្រុកណាភូមិណាខេត្តណា ក៏ចង់និមន្តលោកទៅសំដែងធម៌ទេសនាដែរ ម្ល៉ោះហើយលោកមានពេលសំរាកតិចណាស់ ។

❑ ❑

❑

កថាទីបី

សកម្មភាពដើម្បីជាតិសាសនា

លុះចប់កិច្ចសិក្សាហើយ លោកបានទៅធ្វើជាគ្រូបង្រៀនអក្សរសាស្ត្រជាតិនៅវត្តក្រាំដូង បង្រៀនព្រះសង្ឃសំរាប់ធ្វើគ្រូ តទៅ ប្រកបទៅដោយជោគជ័យជាទីបំផុត ។

ក្រៅពីពេលបង្រៀន លោកឆ្លៀតសិក្សាខ្លួនឯងទៀត ដើម្បីឈោងចាប់យកសេចក្ដីពិតមកទូន្មានខ្លួននិងសិស្សានុសិស្ស ព្រមជាមួយអន្លើដោយឧបាសក ឧបាសិកាដែលត្រូវការចង់ចេះចង់ដឹង ។

នៅពេលលោកទេសនាមាត់ទទេលើកដំបូង មិនសូវមានអ្នកស្ដាប់ច្រើនប៉ុន្មានទេ ព្រោះខ្មែរជាន់ដើមទម្លាប់តែទេសន៍តាមសាស្ត្រាស្លឹករឹត ។ ម្ល៉ោះហើយចាស់ៗខ្លះប្រកាន់ថា «ធម៌សម័យថ្មីគេមិនចេះស្ដាប់ទេ» ។ ហេតុការណ៍ទាំងនេះពុំបានធ្វើឲ្យលោកគ្រូអាចារ្យ ហែម-ចៀវ ព្រួយបារម្ភលំបាកចិត្តអ្វីទេ ដោយលោកឈ្លាសវៃក្នុងការពន្យល់មុនដំបូងវាតែងមានប្រតិកម្មដូច្នេះហើយ បើយើងមិនតស៊ូទេ មុខជាមិនបានសំរេចបំណងឡើយ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក ព្រះអាចារ្យតែងធ្វើសេចក្ដីស្និទ្ធស្នាលចំពោះចាស់ៗណាដែលមិនសូវចូលចិត្តស្ដាប់លោកសម្ដែងធម៌មាត់ទទេ ជាងអ្នកផងទាំងពួង ។ មិនយូរប៉ុន្មានអ្នកទាំងនោះក៏ស្ដាប់បាន ងាយយល់ ថែមទាំងសម្លេងពិរោះផង ហើយស្រឡាញ់លោកហួសនិយាយ ចង់ឲ្យតែលោកអាចារ្យសំដែងធម៌ទេសនារាល់ថ្ងៃសីលនិងបុណ្យទាន ។ នៅឆ្នាំនោះហើយដែលព្រះសង្ឃខ្មែរយើង ចាប់ប្រែសូត្រមន្តពីភាសាបាលីមកជាភាសាខ្មែរ ។ កាប្រែមកឲ្យស្ដាប់បាននេះ ធ្វើឲ្យអ្នកគិតមិនដល់ជេរត្មះតិះដៀលដល់ព្រះសង្ឃដែលខិតខំប្រែយ៉ាងសំបើម រហូតដល់មានប្ដឹងផ្ដល់ទៅចូលតុលាការថែមទៀត ។

ប៉ុន្តែសេចក្ដីតស៊ូប្រឹងប្រែងធ្វើការ ដើម្បីឲ្យសាសនាបានរុងរឿងមានប្រយោជន៍ដល់មហាជន ដោយមិនតបតទៅតាមអំពើពាលល្ងង់ខ្លៅ កិច្ចការនោះក៏បានសំរេចជោគជ័យជាស្ថាពរ រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

មកដល់ភ្នំពេញ លោកអាចារ្យ ហែម-ចៀវ បានទទួលថានៈជាអាចារ្យសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ (សាស្ត្រាចារ្យ) មានកំរៃប្រចាំខែ៥០រៀល ល្មមនឹងទ្រទ្រង់ជីវភាពឲ្យសំរេចទៅកើត ។

លោកគ្រូអាចារ្យ ហែម-ចៀវ មានសាមណសក្តិជាព្រះបាឡាត់ឃោសនាគរបស់សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន-ណាត កាលលោកនៅជាព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ មុខងារ

ថ្វីនេះពុំអាចទាញកម្លាំងចិត្តស្នេហាជាតិរបស់លោកឲ្យភ្លេចបានឡើយ ។ លោករឹងរឹតតែខំរៀន ខំអានសៀវភៅខ្មែរបរទេសដែលសំខាន់ៗស្ដីអំពីរឿងសាសនា នយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច អក្សរសាស្ត្រ ទស្សនវិជ្ជាគ្រប់ទិវារាត្រី ឥតបីបណ្ដោយឲ្យពេលវេ-លាកន្លងផុតដោយពុំបានធ្វើអ្វីជាប្រយោជន៍ទេ ។ ក្រៅពីការសិក្សាបង្រៀនសិស្សទេសនា ពន្យល់ខ្មែរល្ងិតល្ងង់ ព្រះបាទឡាត់ឃោសនាគ ហែម-ចៀវ ឆ្លៀតពេលទៅប្រាស្រ័យទាក់ទងនឹងវរជនធំៗដែលស្នេហាមាតុភូមិជាច្រើនទៀត ដូចជាលោកប៉ាចឈឹន, សឹង-ង៉ុកថាញ់, ជុំ-មួង, នួន-ដួង និងស៊ឹម-វ៉ា ។ល។ ដើម្បីរិះរកមធ្យោបាយរំដោះជាតិឲ្យរួចពីខ្ញុំបារាំង ។

វេលាថ្ងៃមួយ លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់ បានទៅជួបព្រះបាទឡាត់ ហែម-ចៀវ ហើយប្រគេនដំណឹង ៖

- លោកគ្រូព្រះបាទឡាត់បំណងយើងជិតបានសំរេចហើយ !

- ពរ ! ជិតបានសំរេចអីលោក ?

ព្រះបាទឡាត់ ហែម-ចៀវ ចោទសំណួរដោយងឿងឆ្ងល់ ។

លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់ញញឹមបន្តិចរួចបន្លឺវាចា ៖

- ករុណាម្ចាស់ សព្វថ្ងៃនេះ ដូចជាលោកគ្រូអាចារ្យដឹងស្រាប់ហើយ ទាហានជើងក្រហមនិងជើងខ្មៅមិនត្រូវគ្នាទេ ដោយសារបារាំងចេះតែចាក់រុកឲ្យបែកសាមគ្គី ។ ឥឡូវនេះបារាំងបានចាត់ឲ្យខ្ញុំករុណា និមន្តព្រះសង្ឃទេសនាពន្យល់ពួកទាហានទាំងនុ៎ះ, ដើម្បីកុំឲ្យទាស់គ្នាទៀត ។ ក្នុងពេលនេះ ខ្ញុំករុណាសូមនិមន្តលោកអាចារ្យហើ-យ ។

- ឃើ ! ម៉េចក៏លោកមិននិមន្តលោកអាចារ្យ ប៉ាង-ខាត, សូ-ហាយ ផង ?

- ករុណា ខ្ញុំនិមន្តតែទាំងអស់អង្គហ្នឹង មិនឲ្យសល់ទេ តែធ្វើយ៉ាងណាកុំឲ្យពួកវាដឹងឬសង្ស័យ ក្រែងទៅទេសនាឬពន្យល់ទៀត ។

- ពរ ការនេះមិនថ្វីទេចំពោះរូបអាត្មាភាព តែអាត្មាព្រួយក្រែងខ្មែរយើងខ្លះចង់បានបុណ្យសក្តិពីបារាំង ហើយយកការណ៍ទៅឲ្យបារាំងវិញ !

- ករុណាវាពិតហើយ តែយើងមិនត្រូវខ្លាចទេ ។ យើងត្រូវខំពុះពារគ្រប់ឧប-សគ្គ ទើបបំណងរបស់យើងបានសំរេច ។

- ពរត្រូវហើយលោក ! អាត្មាមិនដែលនឹកខ្លាចដល់គ្រោះថ្នាក់អ្វីផ្ទាល់ខ្លួនទេ គឺខ្លាចបែកការសម្ងាត់របស់ក្រុមបដិវត្តន៍យើង ! អាត្មាមិនមែនជាអ្នកនយោបាយដូចលោកទេ គឺជាអ្នកបួស គ្រាន់តែទេសនាពន្យល់ពុទ្ធបរិស័ទឲ្យស្គាល់ ឲ្យដឹង ឲ្យយល់ ឲ្យអនុវត្តតាមព្រះសម្ពុទ្ធទេតើ ! បើស្លាប់ដើម្បីជាតិ សាសនា អាត្មាក៏មិនតូចចិត្តដែរ ធ្វើម្ដេចវាសនាមនុស្សវាត្រូវទទួលដូច្នេះ !

- ត្រូវហើយលោកគ្រូម្ចាស់ ការពិតដែលយើងត្រូវនិយាយនោះ យើងត្រូវតែនិយាយឲ្យប្រជារាស្ត្រដឹង ។ លេងធម៌និយមអែបអប មុខជារាស្ត្រលិចលង់ដដែល ។ ខ្ញុំករុណាសុខចិត្តបូជាជីវិតជូនជាតិ សាសនា អស់ហើយ ពុំមានខ្លាចស្លាប់ទេ ! ព្រោះយើងកើតមករមែងស្លាប់ទៅវិញជាធម្មតា ។ ខ្ញុំករុណាគិតសុំថ្វាយបង្គំលាសិនហើយ !

- កុំប្រញាប់អញ្ជើញពេកលោក !

- ខ្ញុំករុណាមានការច្រើនទៀតដែលត្រូវធ្វើ ! ចាំថ្ងៃក្រោយ ចាំជជែកឲ្យយូរបន្តិច ។

- ពរអញ្ជើញចុះលោក សូមឲ្យបានសុខ !

លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ក៏ក្រាបបង្គំលាព្រះអាចារ្យ វិលទៅលំនៅវិញប្រកបដោយទឹកចិត្តរីករាយជាអនេក ។

ក្រុមខ្មែរអ្នកភ្ញាក់រលឹក ចេះតែដើរឃោសនាបញ្ចុះបញ្ចូលរាស្ត្រ ព្រះសង្ឃ គ្រប់និគមជនបទឲ្យមានការឈឺចាប់ឡើង ។ លោកប៉ាច-ឈឺន មាននាមល្បីខ្ទរខ្ទារដោយធ្វើជាចាងហ្វាងសារពត៌មាន «នគរវត្ត» មានអ្នកអានសុទ្ធជាអ្នកស្រឡាញ់ជាតិពិតប្រាកដ ។ ប្រជារាស្ត្រនិងព្រះសង្ឃ បានគាំទ្រសារពត៌មាននេះយ៉ាងពេញទំហឹង ។

ចំណែកខាងព្រះសង្ឃ ដែលខំតស៊ូយ៉ាងស្វិតស្វាញមិនខ្លាចស្លាប់ដើម្បីមាតុភូមិរស់នោះគឺ លោកអាចារ្យប៉ាង-ខាត់ សាស្ត្រាចារ្យភាសាសំស្ក្រឹត, លោកគ្រូអាចារ្យស្លូរ-ហាយ ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក, លោកគ្រូអាចារ្យ ខៀវ-ជុំ គង់នៅវត្តលង្កា, ព្រះងាចារ្យ ហែម-ចៀវ សាស្ត្រាចារ្យភាសាបាលី និងសាមណសិស្សនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ជាច្រើនអង្គទៀតជួយផង ។ ព្រះសង្ឃទាំងអង្គអស់នេះហើយ ដែលធ្វើឲ្យទាហានខ្មែរភ្ញាក់រលឹក លែងឈ្លោះទាស់ទែងគ្នាដោយខុសបទ ។ ក្រុមទាហានបារាំងកាចសាហាវណាស់ មិនស្គាល់ច្បាប់ទម្លាប់អ្វីសោះ ។ បងប្អូនខ្មែរយើងស្អប់ខ្ពើមមិនឲ្យកូនទេ ។ ដូច្នេះហើយ បានជាអ្នកស្រុកស្រែចម្ការហាមមិនឲ្យកូនធ្វើទាហានព្រោះខ្លាចគេស្អប់ រហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។ ក្រុមទាហានទាំងនោះ ចូលទៅដល់ភូមិណាភូមិនោះមុខជាហិនហោចទ្រព្យសម្បត្តិមិនខាន ។ នេះជានយោបាយបំបែកបំបាក់ដើម្បីត្រួតត្រារបស់ចោរព្រៃបារាំង ។

គ.ស.១៩៤០ ។

កងទ័ពជប៉ុនក៏ចូលមកដល់ (សូមមើលគុកនយោបាយរបស់លោក ប៊ុណ្ណចន្ទ-ម៉ុល បើចង់ជ្រាបច្បាស់) ដើម្បីវាយកំចាត់សត្រូវរបស់ខ្លួនគឺបារាំង អាមេរិកាំង អង់គ្លេស នៅក្នុងឥណ្ឌូចិនទាំងមូល ។ ពេលនោះកងទ័ពបារាំង មានកម្លាំងខ្សោយណាស់ទៅហើយ ។ ខ្មែរយើងឃើញដូច្នេះ ក៏ចូលទៅទាក់ទងនឹងជប៉ុន ដើម្បីឲ្យគេជួយ

ពួកជប៉ុនក៏យល់ព្រមតាមសេចក្ដីស្នើរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ដែលជាអ្នកតំណាងក្រុមបដិវត្តន៍ ។

នៅពេលទេសនាម្ដងៗ ព្រះអាចារ្យ ហែម-ចៀវ បានលើកយកពុទ្ធភាសិតខំខាន់ៗ ដែលទាក់ទងនឹងជីវភាពប្រជារាស្ត្រ ដើម្បីឲ្យជ្រាបច្បាស់ បានដឹងច្បាស់នូវគោលបំណងនៃព្រះបរមគ្រូរបស់យើង ។ ពុទ្ធភាសិតទាំងនោះគឺ ៖

- ★ កុំធ្វើមនុស្សឲ្យចង្អៀតលោក ។
- ★ ត្រូវគិតបច្ចុប្បន្នឲ្យបានសុខជាមុន ព្រោះថាបើបានសុខក្នុងបច្ចុប្បន្នហើយ អនាគតមុខជាបានសុខទៀត ។
- ★ ត្រូវខំធ្វើការ កុំដេកផ្សងសំណាង ។
- ★ កន្លងសេចក្ដីទុក្ខបាន ព្រោះព្យាយាមខ្ជាប់ខ្ជួន ។
- ★ មានតែខ្លួនយើងទេ ដែលជាទីពំនឹងបាន ។
- ★ បុគ្គលមិនគប្បីសេពគប់នូវមិត្តដ៏លាមកទាំងឡាយឡើយ មិនគប្បីសេពគប់នូវបុរសដ៏ទាបថោកទាំងឡាយឡើយ គប្បីសេពគប់តែនឹងកល្យាមិត្តទាំងឡាយ គប្បីសេពគប់នូវបុរសដ៏ឧត្ដមទាំងឡាយ (១០០គាថា) ។
- ★ មនុស្សឥតប្រាជ្ញា រមែងណែនាំនូវចំណែកដែលមិនគួរណែនាំ រមែងដឹកនាំឲ្យប្រកបក្នុងចំណែកដែលមិនជាធុរៈ ជាមនុស្សគឺគេណែនាំ ឬប្រដៅឲ្យបានល្អដោយលំបាក កាលបើគេនិយាយល្អៗ ក៏ស្រាប់តែច្រឡោតខឹង, មនុស្សនោះមិនចេះដឹងវិន័យច្បាប់អ្វីឡើយ, កិរិយាមិនជួបប្រទះ ឬមិនឃើញនូវមនុស្សដូចនោះ ជាការល្អ (១០០គាថា) ។
- ★ បុគ្គល មិនគួរអាស្រ័យអ្នកដទៃចិញ្ចឹមជីវិតឡើយ ។

ពុទ្ធភាសិតទាំងអស់នេះ លោកចង់ឲ្យប្រជារាស្ត្រមានសេរីភាព ដោយពឹងផ្អែកលើខ្លួនឯងជាមូលដ្ឋាន, កុំផ្ញើវាសនាទៅលើស្ដេច ដែលជាមនុស្សឃោរឃៅសប្បាយភ្លេចជាតិ នោះមិនល្អទេ ។ ក្រៅពីលើកពុទ្ធភាសិត លោកអាចារ្យបានទាញឧទាហរណ៍ល្អៗពីប្រទេសនានា ដែលគេចេះកសាងជាតិឲ្យបានរុងរឿងគ្រប់វិស័យ ។ មិនត្រឹមតែបណ្ដុះស្មារតីឲ្យខ្មែរក្រោកឈរប្រយុទ្ធយកឯករាជ្យពីបារាំងនោះទេ លោកបានបណ្ដុះស្មារតីកូនខ្មែរឲ្យស្រឡាញ់ការសិក្សា ឲ្យយល់តម្លៃនៃវិជ្ជាថែមទៀតផង ។

មហាវិស្សមកាលក៏ចូលមកដល់...

ព្រះអាចារ្យ ហែម-ចៀវ បាននិមន្តទៅវត្តកំណើត ដើម្បីសួរសុខទុកញោមញាតិ និងភិក្ខុសាមណេរឯទៀតដែលរាប់អានគ្នា ។ នៅពេលយប់ឡើង មានចាស់ៗស្រីប្រុស និងភិក្ខុសាមណេរបានមកចោមរោម ដើម្បីឲ្យលោកអធិប្បាយធម៌ឬរឿងរ៉ាវផ្សេងៗឲ្យស្ដាប់ ។ មុនដំបូង លោកលើករឿងអ្វីផ្សេងៗដែលមានប្រយោជន៍ ទើប